

III.B DE SLAVENHALERS

Nico Elfferich, Capelle a/d IJssel
(eerder verschenen in Stentor, jan 1978)

(Bij *Polyergus* is nog enigzins voorspelbaar wanneer ze op rooftocht gaan en zijn deze rooftochten ook veelvuldig bestudeerd. Bij *sanguinea* is dit veel onvoorspelbaarder en is het dus heel bijzonder een rooftocht van begin tot eind mee te maken. Nico is dit destijds gelukt bij een zeer omvangrijke rooftocht en nam enkele interessante aspecten waar - red.).

Het is alweer wat jaren geleden dat we op de Veluwe met vakantie waren. Vlakbij het huisje dat wij hadden gehuurd zag ik veel grote mieren rondlopen. Op het eerste gezicht leken het gewone bosmieren, maar ze leken iets groter en roder.

Met de loupe was duidelijk te zien dat het kopschild tussen de kaken uitgesneden was, het moest dus de bloedrode roofmier, *Formica (Raptiformica) sanguinea* zijn. Deze soort is biologisch zeer interessant, dus nam ik mij voor eens goed op hun doen en laten te letten. Ideaal was het, dat ze vlakbij het huisje zaten, zodat je dagelijks op je gemak kon observeren. Boven de grond was er van het nest weinig te zien. Op veel plaatsen waren er ingangen en op enkele plaatsen vond ik afvalhopen, maar verder was alles verborgen onder de heidevegetatie.

Van deze soort is bekend dat ze gebruik maken van hulpmieren, slaven dus, om hun eigen broed te verzorgen. Deze hulpmieren worden uit kolonies geroofd als pop en als deze dan uitkomen werken deze werkstermieren gewoon in het nest van hun meester mee. Bekend is vooral dat *Formica fusca*, de grauwwarte mier, vaak als slaaf wordt gehouden. Ik zocht lang in de omgeving, maar een *fusca*-nest kon ik nergens vinden.

Op een warme ochtend echter was de activiteit van de roofmieren erg groot; overal renden mieren geagiteerd rond. Na een poosje begon ik er een systeem in te zien en ik volgde de voornaamste looprichting. Ongeveer 25 meter verder stond een villa en dat bleek het doel te zijn. Daar was duidelijk een stroom mieren te zien, die vlak langs de gevel voortrende. Op de drukste plaatsen liepen er wel 4 mieren naast elkaar. Bij een betegeld terrasje verdwenen de meeste mieren in gaatjes tussen de tegels. Hier zou dus wel een *fusca*-kolonie moeten huizen. Weldra zag ik hier en daar een *fusca* naar buiten stormen; sommigen droegen hun larven of cocons in de kaken. Het was de *sanguinea*'s vooral om die poppen te doen. Ze probeerden ze van de *fusca*'s af te nemen maar dat ging vaak niet zonder slag of stoot. Vaak probeerden de *sanguinea*'s de kop van de *fusca*'s te verpletteren. Ze grepen dan de cocon en renden ermee weg, hun slachtoffer zieltogend achterlatend. Vaak ook gaven de *fusca*'s hun cocon af en vielen dan de *sanguinea*'s aan. Meestal grepen ze de roofmier bij een poot of spriet en lieten niet meer los. De roofmier moest dan de cocon los laten om zich te verdedigen. Het is vrijwel onmogelijk om een vastgebeten mier tot los laten te bewegen zonder de kop te verbrijzelen. Soms kon één van beide strijders de ander met zijn gif bespuiten zodat deze verlamde, maar vaak draaiden de dieren vastgebeten om elkaar heen totdat er hulp kwam opdagen. Er renden steeds wat roofmieren over het strijdtoneel rond om gevallen cocons in veiligheid te brengen en om te assisteren bij vechtpartijen. Als ze de kop van de strijdende *fusca* te pakken kregen dan was de strijd beslecht, maar soms haptten ze mis en dan beten ze de *fusca* in tweeën. Zonder zich dan om de vastgebeten *fusca*-kop te bekommeren gingen de roofmieren dan weer met hun plundering verder. Ik deed een *sanguinea* met een *fusca*-kop aan een poot in een potje. Na een half uur had de *fusca*-kop toch kans gezien om de poot door te bijten. De *sanguinea* kon op vijf poten weer aan de strijd deelnemen.

Het viel me op dat sommige *fusca*'s met hun kostbare broed langs de gevel van de villa omhoog renden. De *sanguinea*'s volgden ze niet naar boven. Op zo'n 5 meter hoogte was er een bijzonder schouwspel: duizenden *fusca*'s zaten met hun broed tussen de kaken tegen de gevel!

Ook vluchtten er *fusca*'s onder de terrasdeuren door naar binnen, de villa in. Gelukkig waren de bewoners mensen met een grote belangstelling voor de natuur en niet bang voor zo'n legertje mieren. Deze hadden zich onder een matje geïnstalleerd. Dat was een wonderlijk gezicht: toen we het matje optilden was er een zwarte plek van een halve vierkante meter van mieren. Met een veger veegden we ze weer naar buiten en daar renden ze met hun broed naar bven tegen de gevel.

Het viel me op, dat ik nog niet veel roofmieren met cocons terug had zien lopen. Het bleek echter, dat ze onderweg enkele depots hadden aangelegd. Het eerste vond ik onder een oude mat. Toen ik die optilde lag er een berg geroofde cocons die door een paar honderd mieren werd bewaakt. Onnodig te zeggen dat de paniek, die ontstond door het optillen van de mat, enorm was. Andere depots waren onder bloempotten en een houten vlonder.

Toen het *fusca*-nest leeg scheen te zijn begonnen de *sanguinea*'s met de afvoer van hun buit uit de diverse depots. Urenlang zag je roofmieren met cocons in de richting van hun nest lopen.

Bij de villa daalden de *fusca*'s weer schuchter af en brachten hun broed weer terug in het nest.

Tegen de avond was de rust weergekeerd, alleen lagen op het terrasje veel dode en verminkte mieren. Een aantal andere miersoorten was nu bezig de lijken weg te slepen om ze als voedsel te gebruiken. Ik zag bosmieren, wegmieren en ook de gewone steekmier.

De volgende morgen was er niets meer te zien dat erop kon wijzen dat hier de vorige dag een complete oorlog was geweest.